

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2018.27.50>

Katarzyna KLIMAS
mgr, Uniwersytet Opolski
e-mail: katarzynakli17@gmail.com

Uczeń z niepełnosprawnością intelektualną – nowe wyzwania dla nauczyciela w edukacji wczesnoszkolnej

Słowa kluczowe: uczeń z niepełnosprawnością intelektualną, szkoła specjalna, współpraca szkoły i rodziny.

Wprowadzenie

Praca z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną, a ściślej mówiąc z uczniem posiadającym orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego jest ciągłym wyzwaniem dla nauczycieli pracujących zarówno w szkole specjalnej, jak i ogólnodostępnej, czy też integracyjnej.

Z uwagi na zwiększającą się w ostatnich latach liczbę uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych, zmieniają się wyzwania stawiane nauczycielom szkolnictwa specjalnego. Dlatego też niniejszy artykuł dotyczy wyłącznie nowych potrzeb i wyzwań odnośnie nauczycieli pracujących w szkolnictwie specjalnym. Ponieważ grupa ta jest różnorodna, zwrócono szczególną uwagę na nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, którzy borykają się ze specyficznymi trudnościami, właściwymi do wieku uczniów i etapu ich rozwoju.

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym z dnia 9 sierpnia 2017 r., może być wydawane przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne

w przypadku wielu zaburzeń. Są nimi np. niepełnosprawność intelektualna, niedostosowanie społeczne, zagrożenia niedostosowaniem społecznym i wiele innych¹. Treść niniejszego artykułu będzie odnosiła się, zgodnie z tematem, tylko do pracy z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie wybranych przez autorkę obszarów pracy oligofrenopedagoga, stanowiących nowe wyzwania w pracy w kształceniu specjalnym. Zaliczono do nich współpracę z rodzicami oraz metody wykorzystywane w pracy z dzieckiem z niepełnosprawnością intelektualną.

Współpraca z rodzicami

Jednym z priorytetów pracy szkoły, na jakie kładzie obecnie nacisk Ministerstwo Edukacji Narodowej, jest współpraca z rodzicami ucznia. Dlatego też przedstawienie wybranych wyzwań stawianych nauczycielom zostanie rozpoczęte od przedstawienia problemu współpracy nauczyciela szkoły specjalnej z rodzicami ucznia.

Wśród podstawowych zasad rewalidacji dzieci z niepełnosprawnością intelektualną według Ottona Lipkowskiego znalazły się: zasada akceptacji, pomocy, indywidualizacji, terapii pedagogicznej, a także zasada współpracy z rodziną. Ta ostatnia jest rozumiana „jako zasada wspólnego, uzgodnionego działania szkoły i domu, aby wspomagać każdy wysiłek dziecka na drodze ku usprawnieniu i rozwojowi”². Z pewnością warto zauważyć w tym miejscu potrzebę uzgadniania przez nauczyciela i rodziców wspólnych oddziaływań wychowawczych, aby proces wychowawczy i rewalidacyjny uczynić bardziej owocnym.

Jak podaje Maria Mendel, współdziałanie szkoły i rodziców nie powinno koncentrować się wyłącznie na zmniejszaniu wzajemnego dystansu, ale owa współpraca powinna być nastawiona na partnerstwo, które jeżeli jest dobrze rozumiane i przeżywane, przynosi korzyści dla obu środowisk wychowawczych. Warto przytoczyć kilka zadań jakie mogą być zrealizowane w prawidłowy sposób przy współpracy rodziny oraz nauczyciela. Pierwszym z nich jest rozwój zarówno dzieci, jak i rodziców oraz nauczyciela. Dobra bowiem współpraca zawsze prowadzi do rozwoju. Nauczyciele rozwijają swoje „horyzonty poznawcze”, zaś rodzice uczą się dostosowywać własne metody postępowania adekwatnie do potrzeb i możliwości dziecka z niepełnosprawnością intelektualną. Kolejnym zadaniami jest informowanie rodziców o wynikach obserwacji pedagogicznej, postępach dziecka, mocnych i słabych stronach, o programach realizowanych w szkole, formach pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

---

¹ Rozporządzenie MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym z dnia 9 sierpnia 2017 r., § 1.

² J. Wyczesany, *Pedagogika upośledzonych umysłowo*, Kraków 2005, s. 42.

Wartym zauważenia zadaniem jest również weryfikacja wyobrażenia rodzica o dziecku, wspieranie, motywowanie rodziców do pracy i zaangażowania. Ważna jest także pedagogizacja rodziców, objaśnianie im mechanizmów zachowań dziecka, możliwości psychorozwojowych, przybliżenie specyficznych metod pracy z dzieckiem z niepełnosprawnością intelektualną oraz „poprawianie” wiedzy potocznej na temat wychowania dziecka.

Wśród zadań, jakie są realizowane poprzez współpracę rodziców ucznia z nauczycielem, należy zauważyć korygowanie nieprawidłowości rozwojowych ucznia, niewłaściwych postaw wobec trudności i niepowodzeń szkolnych i wychowawczych³.

Wspomniane powyżej zadania, jakie podaje literatura przedmiotu są nadal aktualne i stale stosowane w pracy z szkole specjalnej. Jednak w obecnej rzeczywistości szkolnej owa współpraca z rodzicem ucznia z niepełnosprawnością, zakłada nie tylko tradycyjne zadania, jak np. wymianę informacji, ustalenia wspólnych oddziaływań wychowawczych, ale sięga dużo dalej, po możliwość współpracy w ramach diagnozowania potrzeb i poziomu funkcjonowania ucznia. Przestrzeń do tego stwarza współpraca w ramach zespołu do spraw Wielospecjalistycznej Oceny Poziomu Funkcjonowania Ucznia (dalej WOPFU) oraz Indywidualnego Programu Edukacyjno-Terapeutycznego (dalej IPET).

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, które obowiązuje od 1 września 2017 r.⁴ rodzic nie tylko otrzymuje kopię wspomnianych dokumentów, jak było przed wejściem w życie rozporządzenia MEN, ale ma możliwość uczestniczenia w zespole do spraw opracowania tychże dokumentów. Jak informuje wspomniane rozporządzenie: „Rodzice ucznia albo pełnoletni uczeń mają prawo uczestniczyć w spotkaniach zespołu, a także w opracowaniu i modyfikacji programu oraz dokonywaniu wielospecjalistycznych ocen”⁵.

Wielospecjalistyczna Ocena Poziomu Funkcjonowania Ucznia zawiera określenie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, mocne strony, predyspozycje, zainteresowania oraz uzdolnienia ucznia. Dokument ten może także zawierać w zależności od potrzeb, zakres i charakter wsparcia ze strony nauczycieli i specjalistów, pracujących z uczniem, a także asystentów lub pomocy nauczyciela. WOPFU może określać również przyczyny niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu ucznia⁶.

---

³ J. Andrzejewska, *Wspieranie rozwoju dziecka poprzez współpracę nauczyciela z rodziną*, [w:] *Wybrane problemy edukacji dzieci w przedszkolu i szkole*, red. S. Guz, J. Andrzejewska, Lublin 2005, s. 115.

⁴ Rozporządzenie MEN..., § 10.

⁵ Tamże, § 6, ust. 11.

⁶ Tamże, § 6, ust. 10.

W skład zespołu wchodzi nauczyciel nauczania zintegrowanego oraz specjaliści pracujący z uczniem np. psycholog, logopeda, terapeuta integracji sensorycznej.

W myśl rozporządzenia dyrektor szkoły powinien na piśmie powiadomić rodziców ucznia o miejscu, dacie i godzinie spotkania zespołu oraz o możliwości uczestniczenia w nim rodziców/opiekunów prawnych ucznia. Owa Wielospecjalistyczna Ocena Poziomu Funkcjonowania Ucznia dokonywana jest przynajmniej dwa razy w roku, zaś IPET opracowywany jest na dany etap edukacyjny⁷.

Dla pełni rozpoznania problemu należy przytoczyć części składowe Indywidualnego Programu Edukacyjno-Terapeutycznego. Dokument ten określa między innymi:

- zakres i sposób dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia, w szczególności przez zastosowanie odpowiednich metod i form pracy z uczniem;
- zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem, ukierunkowane na poprawę funkcjonowania ucznia,
- formy i okres udzielania uczniowi pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wskazanie wymiaru godzin odbywania się tych zajęć; w ramach form udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej określa się także formy wspierania i współpracy z rodzicami lub opiekunami ucznia⁸.

Należy zauważyć, iż uczestniczenie w pracach zespołu rodziców ucznia jest z pewnością wyzwaniem dla nauczycieli i specjalistów. Współpraca ta zakłada partnerstwo, gdzie rodzic nie jest tylko informowany np. o formach pomocy jakie nauczyciele mają zamiar stosować wobec ucznia, ale także rodzic może je proponować, czy też wносить zmiany do Indywidualnego Programu Edukacyjno-Terapeutycznego. Postawiony problem nabiera szczególnej aktualności, jeśli chodzi o współpracę nauczyciela w rodzicami ucznia edukacji wczesnoszkolnej, którzy często po raz pierwszy w rodzicielskiej roli wchodzi we współpracę z instytucją szkoły. Wymaga to dodatkowo od nauczyciela umiejętności wspomaganie rodziców w rozwoju i wychowaniu dziecka z niepełnosprawnością intelektualną.

Z pewnością proces współpracy wymaga otwarcia i zdolności do konstruktywnego dialogu z rodzicami ucznia. Obserwujemy zatem w edukacji, jeszcze bardziej niż w ostatnich latach, zmianę pozycji nauczyciela, z pedagogizującej rodziców na współpracującą. Należy jednak pamiętać, że nie oznacza to umniejszania roli nauczyciela czy specjalistów. Oczywiście jest, że rodzice potrzebują pomocy i wsparcia nauczycieli, jednak owa współpraca nie może sprowadzać się tylko redagowania odpowiednich programów, ale zakłada postawę otwartości rozmów, dialogu i obecność różnych form interpersonalnego porozumiewania się między sobą⁹.

⁷ Rozporządzenie MEN..., §6. ust. 5.

⁸ Tamże, § 6, ust. 1.

⁹ O. Speck, *Osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Podręcznik dla celów wychowawczych i edukacyjnych*, Harmonia Universalis, Gdańsk 2015, s. 302.

Jako podsumowanie, właściwym wydaje się być przytoczenie w tym miejscu słów Krystyny Rau, która z całą pewnością stwierdza, że „jesteśmy świadkami i uczestnikami reform dokonujących się w polskiej szkole, w której nie ma już miejsca na pełnienie przez nauczyciela tradycyjnej roli”¹⁰. Zatem pożądaną jest postawa otwartości, gotowości do współpracy i dialogu.

Metody pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Kolejnym wyzwaniem nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej w szkole specjalnej, jakie zostało wybrane do analizy, są metody wykorzystywane w pracy z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną.

U uczniów z obniżonym poziomem rozwoju intelektualnego, współwystępuje często brak motywacji do podejmowania wysiłków umysłowych. Cechą charakterystyczną tej grupy uczniów jest osłabienie procesów poznawczych. Mają zazwyczaj duże problemy ze skupieniem i z koncentracją uwagi. Często dochodzi do rozproszenia i rozkojarzenia. Zatem proces dydaktyczny powinien być dostosowany do indywidualnych możliwości uczniów i na tyle atrakcyjny, aby był pomocą w czynnym udziale w lekcji. Zaś treści dydaktyczno-wychowawcze przekazywane na lekcji były zrozumiałe na poziomie komunikacji uczniów¹¹. Znajduje to potwierdzenie w dokumentach organizacji międzynarodowych, np. grupa ekspertów UNESCO zdefiniowała szkoły specjalne jako „elastyczny system ułatwień wychowawczych”¹².

Uczeń z niepełnosprawnością intelektualną, ze względu na uwarunkowania rozwojowe, nie jest w stanie uczestniczyć w pełni w procesie nauczania dzieci w normie intelektualnej. Wymaga to indywidualnego dobierania metod pracy oraz dostosowania treści nauczania oraz do możliwości intelektualnych ucznia. Największe efekty osiągane są przy łączeniu kilku metod, oparciu na poznawaniu materiału edukacyjnego wielozmysłowo, stopniując trudność i wiążąc zdobytą wiedzę z sytuacjami dnia codziennego, uwypuklając użyteczność poznawanych treści¹³.

Na pedagogach specjalnych spoczywa zatem ciężar takiego nauczania, które pozwoli, by nauka nie sprawiała uczniom większego problemu, ale przynosiła radość z uczestnictwa w lekcji i zdobywania wiedzy, tym bardziej, że współczesna edukacja przywiązuje szczególną uwagę do kształcenia osobowości ucznia,

---

¹⁰ M. Fryszkiewicz, *Metody aktywizujące i ich wpływ na sukces edukacyjny dziecka w szkole specjalnej*, [w:] *Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych*, t. II, red. A. Guzy, B. Niesporek-Szamburska, Kielce 2013, s. 146.

¹¹ Tamże, s. 145.

¹² I. Chrzanowska, *Pedagogika specjalna. Od tradycji do współczesności*, Kraków 2015, s. 536.

¹³ J. Wyczęsany, *Pedagogika...*, s. 44.

rozwijania w nim zainteresowań, co przyczyni się do jego dalszego, wszechstronnego rozwoju¹⁴.

Należy mieć na uwadze, że nie ma uniwersalnego kanonu postępowania z każdym dzieckiem z niepełnosprawnością intelektualną. Stosowanie znanych metod i technik wykorzystywanych w dydaktyce nauczania początkowego ma szansę powodzenia tylko wtedy, kiedy będą one modyfikowane i dostosowywane do indywidualnych potrzeb rozwojowych. Zasada indywidualizacji w jakimkolwiek podejmowanym oddziaływaniu edukacyjno-terapeutycznym, jest nadal podstawowym obowiązującym prawidłem w pracy nauczyciela w szkole specjalnej. Jest także ciągłym wyzwaniem i wymaga wiele zaangażowania nauczyciela, aby ją stosować w praktyce zawodowej.

Ponieważ wiele dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, zwłaszcza na etapie edukacji elementarnej, wykazuje zaburzenia mowy lub jej brak, stosowane są w alternatywne metody komunikacji (ang. Augmentative and Alternative Communications – AAC)¹⁵.

Nacisk na stosowanie tych metod kładzie wspomniane już rozporządzenie MEN, które informuje, iż w programie zajęć rewalidacyjnych należy uwzględnić specjalne potrzeby edukacyjne ucznia. W przypadku dzieci z niepełnosprawnością intelektualną z współwystępującymi zaburzeniami mowy lub jej brakiem, należy rozwijać ich umiejętności komunikacyjne poprzez stosowanie nauki języka migowego lub innych sposobów komunikowania się, w szczególności wspomagających i alternatywnych metod komunikacji¹⁶.

Komunikacja alternatywna stanowi pomoc dla dzieci, które porozumiewają się bezpośrednio tj. twarzą w twarz, jednak inaczej niż za pomocą mowy. Odbywa się to np. w oparciu o znaki manualne, znaki graficzne i pismo.

Pomoc w komunikacji niewerbalnej stanowią¹⁷:

- normalne formy AAC: gesty, mowa ciała, ekspresja twarzy,
- specjalne formy AAC: przygotowane w celu umożliwienia komunikowania się osobom niemówiącym.

Literatura przedmiotu podaje wiele alternatywnych metod komunikacji. Wśród znaków stosowanych w AAC znajdują się m.in.: znaki przestrzenno-dotykowe, alfabet punktowy do dłoni, gesty MAKATON, KOGHAMO, alfabet palcowy (daktylografia), znane jako piktogramy: PCS (Picture Communication Symbols), PIC (Pictogram Ideogram Communication) oraz PECS (Picture Exchange Communication System) i inne¹⁸.

---

¹⁴ M. Fryszkiewicz, *Metody aktywizujące...*, s. 146.

¹⁵ Rozporządzenia MEN..., § 6, ust. 1, p. 2.

¹⁶ Tamże, § 6, ust. 2, p. 2.

¹⁷ J. Kwasiborka-Dudek, Z. Borska-Mądrzycka, K. Regulska, *Wybór właściwej metody AAC do rozwijania umiejętności porozumiewania się dzieci ze spektrum autyzmu*, [w:] *Autyzm i AAC. Alternatywne i wspomagające sposoby porozumiewania się w edukacji osób z autyzmem*, red. B.B. Kaczmarek, A. Wojciechowska, Kraków 2015, s. 122.

¹⁸ J. Kwasiborka-Dudek, Z. Borska-Mądrzycka, K. Regulska, *Wybór właściwej metody AAC...*, s. 125.

Uczeń za pomocą alternatywnych metod jest wspomagany w mowie, lub jest to dla niego alternatywna metoda porozumiewania się. Przykładem mogą być piktogramy przedstawiające różne czynności, posiłki, ulubione zajęcia dziecka. Uczeń za pomocą obrazków wskazuje np. co chciałby robić, wyraża swoje potrzeby. Jest możliwe m.in. układanie całych zdań, planowanie wykonania czynności.

W przypadku wyboru znaków graficznych dostosowuje się je do indywidualnych możliwości i potrzeb ucznia, np. wielkość, kolor, łączy się różne alternatywne metody. Ostateczna jednak decyzja o wyborze metody jest uzależniona od preferencji rodzica i możliwości jej stosowania poza placówką edukacyjną np. w domu rodzinnym, placówce terapeutycznej. Proces generalizacji oddziaływań dokonuje się także w obrębie placówki edukacyjnej, np. daną metodę stosuje nauczyciel nauczania zintegrowanego, która jest utrwalana na zajęciach logopedycznych czy Integracji Sensorycznej.

Literatura przedmiotu podaje problemy jakie pojawiają się we współpracy z rodzicami w czasie wprowadzania specjalnych form AAC¹⁹:

- brak zgody rodziców na wprowadzanie zmian w środowisku domowym, np. schowanie części zabawek;
- niechęć do ujawniania w nowym środowisku, że dziecko w celu komunikacji posługuje się w obrazkami. Łatwiej taką zgodę można uzyskać na systemy niewspomagane np. gesty oraz pomoc w komunikacji przy wykorzystaniu smartfona, tableta;
- zbyt szybkie rezygnowanie z komunikacji wspomagającej, gdy dziecko zaczyna mówić, co ujawnia lęk przed tym, że dziecko zawsze już będzie potrzebować komunikacji wspomagającej.

Specjalistami AAC są w przypadku dzieci realizujących I etap edukacyjny, nauczyciele nauczania zintegrowanego, którzy w alternatywnych metodach komunikacji znajdują klucz do edukacji uczniów z zaburzeniami komunikacji werbalnej np. pracując z dziećmi z autyzmem wczesnodziecięcym, afazją, dużymi opóźnieniami mowy. Jak wskazują liczne badania przeprowadzane na całym świecie oraz doświadczenia praktyków, stosowanie AAC u niektórych dzieci może doprowadzić do rozwoju mowy czynnej i komunikacji o charakterze językowym²⁰.

Z pewnością ciągłym wyzwaniem nauczycieli kształcenia elementarnego w szkole specjalnej jest indywidualizacja pracy. Dotyczy to również obszaru rozwoju komunikacji w młodszym wieku szkolnym. Częste współwystępowanie z niepełnosprawnością intelektualną zaburzeń w obszarze komunikacji, wymaga od nauczyciela stosowania różnorodnych sposobów komunikacji z uczniami, podczas tej samej jednostki lekcyjnej. Zjawisko to jest tym bardziej znaczące w obecnej sytuacji z jaką mają do czynienia oligofrenopedagodzy. Mianowicie

¹⁹ Tamże, s. 126.

²⁰ A. Smyczek, *Zastosowanie wspomagających i alternatywnych metod komunikacji (AAC approach) w terapii małych dzieci zagrożonych poważnymi zaburzeniami w porozumiewaniu się*, [w:] *Alternatywne i wspomagające metody komunikacji*, red. J.J. Błeszczyński, Kraków 2008, s. 64.

obserwuje się w ostatnich latach w naszym kraju nasiloną tendencję umieszczania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach ogólnodostępnych. Oznacza to, że w szkołach specjalnych korzystają z procesu edukacyjnego dzieci z największymi zaburzeniami w rozwoju, także w obszarze komunikacji. Wymaga to od nauczycieli odpowiedniego przygotowania merytorycznego, dydaktycznego, a przy tym zapału w wybieraniu wraz z rodzicami ucznia i stosowania alternatywnych metod komunikacji.

Podsumowanie

Kończąc rozważania należy uzupełnić je o wnioski z przedstawionych wyzwań stawianych współczesnemu nauczycielowi w szkole specjalnej.

Po pierwsze, z uwagi na możliwość uczestniczenia rodziców w posiedzeniach zespołu do spraw WOPFU i IPET wydaje się konieczne prowadzenie różnych form szkoleń dla nauczycieli i przygotowania do tego rodzaju współpracy z rodzicami uczniów. Dobra współpraca obu środowisk wychowawczych: rodziny i szkoły z pewnością przyczyni się do zapewnienia poczucia bezpieczeństwa dziecku ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz wpłynie na powodzenie oddziaływań edukacyjnych i wychowawczych.

Choć literatura przedmiotu jest nasycona rozważaniami o współpracy nauczyciela i rodzica w edukacji, uważa się, że po zakończeniu roku szkolnego 2017/2018, w którym weszło w życie kilkakrotnie przytaczane rozporządzenie MEN, pożądanym będzie zbadanie stopnia realizacji przebiegającej współpracy. Jednym z problemów badawczych, jakie warto postawić, może być stopień zaangażowania rodziców w proces współpracy przy redagowaniu obowiązujących dokumentów oraz czy ma to istotny wpływ na poprawę ogólnej jakości współpracy wspomnianych obu środowisk.

Konkludując, warto zauważyć, że nieustannie zmieniająca się rzeczywistość oraz specjalne potrzeby dziecka z niepełnosprawnością intelektualną, wymagają postawy otwarcia i rozpoznawania indywidualnych potrzeb edukacyjnych tej grupy uczniów i dostosowywania do nich metod i form pracy, także w obszarze komunikacji.

Wiele poruszonych zagadnień wymaga jeszcze dookreślenia. Jednak celem niniejszego artykułu nie była dogłębna analiza problemów, z jakimi spotyka się w swojej pracy oligofrenopedagog, lecz wskazanie głównych wyzwań, jakie stoją przed nauczycielem edukacji elementarnej w szkole specjalnej i zwrócenie uwagi na pracę tej grupy nauczycieli.

Bibliografia

- Andrzejewska J., *Wspieranie rozwoju dziecka poprzez współpracę nauczyciela z rodziną*, [w:] *Wybrane problemy edukacji dzieci w przedszkolu i szkole*, red. S. Guz, J. Andrzejewska, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2005.
- Chrzanowska I., *Pedagogika specjalna. Od tradycji do współczesności*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2015.
- Fryszkiewicz M., *Metody aktywizujące i ich wpływ na sukces edukacyjny dziecka w szkole specjalnej*, [w:] *Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych*, t. II, red. A. Guzy, B. Niesporek-Szamburska, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce 2013.
- Kwasiborka-Dudek J., Borska-Mądrzycka Z., Regulska K., *Wybór właściwej metody AAC do rozwijania umiejętności porozumiewania się dzieci ze spektrum autyzmu*, [w:] *Autyzm i AAC. Alternatywne i wspomagające sposoby porozumiewania się w edukacji osób z autyzmem*, red. B.B. Kaczmarek, A. Wojciechowska, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2015.
- Rozporządzenie MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym z dnia 9 sierpnia 2017 r.
- Smyczek A., *Zastosowanie wspomagających i alternatywnych metod komunikacji (AAC approche) w terapii małych dzieci zagrożonych poważnymi zaburzeniami w porozumiewaniu się*, [w:] *Alternatywne i wspomagające metody komunikacji*, red. J. Błeszczyński, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2015.
- Speck O., *Osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Podręcznik dla celów wychowawczych i edukacyjnych*, Harmonia Universalis, Gdańsk 2015.
- Wyczęsany J., *Pedagogika upośledzonych umysłowo. Wybrane zagadnienia*, wyd. VII, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007.

Student with intellectual disabilities – new challenges for teachers in the initial education

Summary

The aim of this article is to present the work areas of a special education teacher selected by the author, which constitute new challenges in the work in the initial education in a special school. They included cooperation with parents as well as methods used in working with children with intellectual disabilities, focusing on Augmentative and Alternative Communications (AAC). The documents in force at school, which can be prepared in cooperation with the parents of the student, have been discussed. The discussed contents refer to the current regulation of the Minister of National Education, which updates the problems and allows you to combine knowledge from the subject literature with the current special education documents in Poland. The final part contains postulates regarding the application of the issues in pedagogical practice.

Keywords: student with intellectual disability, special school, cooperation between school and family.